

# කැටයම් කලාවේ සුවිශේෂී ස්ථානයක් හිමි වූ නාග සංකල්පය බෞද්ධ දෘෂ්ටියකින්

ජේ.එම්.සී.එච්. ජයසිංහ<sup>1</sup>

ශ්‍රී ලාංකිකයන්ට සමීප වූ බෞද්ධ සංස්කෘතියේ හා හින්දු සංස්කෘතියේ කැපීපෙනෙන නාග සංකල්පය මිත්‍යාමය ස්වරූපයකින් හෝ සංකේතාත්මක ස්වරූපයකින් සංස්කෘතීන් තුළට ඇතුළත් වී ඇති බව හඳුනාගත හැකිය. බොහෝ සංස්කෘතීන් තුළ නාගයන් පදනම් කරගනිමින් ගොඩනැගී ඇති නාග සංකල්පය විවිධ කරුණු අරභයා ඉදිරිපත් වී ඇති බව ගම්‍ය වන අතර ගින්න, ජලය, වර්ෂාව, ශක්තිය, ප්‍රඥාව, වෛරය, ධනය, බලය, තෘෂ්ණාව, සෞභාග්‍ය, ආරක්ෂාව, උසස් බව හා ශ්‍රේෂ්ඨත්වය පිළිබඳව ද නාගයා නිමිත්ත කාරණයක් වශයෙන් ගෙන ඇති බව පෙනේ. හෙළ කැටයම් කලාවේ නිරූපිත නාග සංකල්පය කොතෙක් දුරට බෞද්ධ මුහුණුවරකින් ඉදිරිපත් කර ඇත්තේ ද යන්න සලකා බැලීම මෙහි අරමුණ වේ. අධ්‍යයන ක්‍රමවේදය වශයෙන් මූලාශ්‍රයගත කරුණු අධ්‍යයනය ක්ෂේත්‍ර අධ්‍යයන සිදු කරන නිගමනවලට එලබෙන ලදී. බෞද්ධ සංස්කෘතියේ නාගයාට හිමි වන්නේ වැදගත් තැනකි. බුද්ධ කාලයේදී නාගයින් ලක්දිව වාසය කළ බවත් ඔවුන් බෞද්ධ භක්තිකයන් බවත්, බුදුන් පුදන්නන් බවට මතයක් පවතින අතර මේ අදහස පසුකාලයේ දී කැටයම් කලාව සඳහා ආදේශ වී නාග රූපය දේවත්වයෙන් පුදන්නට ඇතැයි සැලකිය හැකිය. බෞද්ධ ආගම තුළ 'නාග' යන්න බොහෝවිට යොදනුයේ 'උතුම්' 'ශ්‍රේෂ්ඨ' යන අරුතෙනි. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ බෝධිසත්ත්ව ආත්මභාවයන් විස්තර කෙරෙන ජාතක කතාවන්හි බෝධිසත්ත්වයන් වහන්සේ නාග ආත්මභාවයන්හි උපත ලබා ඇත. මෙනිසාවෙන් බෞද්ධ දෘෂ්ටියකින් යුක්තව ආගමික ස්ථානවල එනම් මුරගල්, හා කැටයම්වල නාග මූර්ති කැටයම් කර ඇත්තේ දකින්නන් තුළ පහත් සංවේගය හා ශ්‍රද්ධාවක් ඇති කිරීම පිණිසය. මිහින්තලේ කණ්ඨක සෑයේ ඡත්‍රයක් සමඟ නාග රුව දක්වා තිබීමෙන් නාගයා කෙරේ දැක්වූ අප්‍රමාණ ගෞරව සම්ප්‍රයුක්තභාවය පිළිබිඹු වේ. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ මඟුල් ලකුණු එකසිය අටෙන් වාසුකී නම් නාගරාජයා ද එක් ලකුණකි. බුත්සරණ, පූජාවලිය, ධර්ම ප්‍රදීපිකාව ආදී ග්‍රන්ථවල මෙන්ම පාලි ග්‍රන්ථවල ද මේ පිළිබඳව සඳහන් වේ. බුද්ධ ප්‍රතිමා සමඟ නාග රූපය කැටයම් කිරීම ද බහුලව දක්නට ඇති අතර බුදුරජාණන් වහන්සේ මුවලින්ද නාග දරණයේ වැඩ සිටියේ යැයි කියවෙන පුවත පදනම් කර ගනිමින් මෙකී කැටයම් නිර්මාණය කරන්නට ඇතැයි උපකල්පනය කළ හැකිය. මේ අනුව විෂ සර්පයෙකු වුවද නාගයා නොමැරීමට හා වැදුම් පිදුම් කිරීමට හේතුව බෝධිසත්ත්ව සංකල්පය ගැමියන් තුළ පවතින නිසා බව මෙහිදී හඳුනාගත් කරුණුවලට අනුව ප්‍රත්‍යක්ෂ විය. බුදුරජාණන් වහන්සේ හා සම්බන්ධ සිදුවීම් ගණනාවකට නාගයා සම්බන්ධ නිසා නාගරාජ සංකල්පය වන්දනීය තත්ත්වයකටත් එය බෞද්ධ මුහුණුවරක් ගැනීමටත් හේතු වූ බව මේ අනුව නිගමනය කළ හැකිය.

ප්‍රමුඛ පද : බෞද්ධ දෘෂ්ටිය, අභිචාර විධි, ශ්‍රද්ධාව, නාග සංකල්පය, කැටයම් කලාව

<sup>1</sup> මානවශාස්ත්‍ර අධ්‍යයනාංශය, ශ්‍රී ලංකා රජරට විශ්වවිද්‍යාලය. [chamodikahansini@gmail.com](mailto:chamodikahansini@gmail.com)